

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ได้มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ ผลิตออกมาเป็นจำนวนมากในแขนงวิชาต่างๆ จนทำให้เกิดความลำบากต่อห้องสมุดในการที่จะจัดหาเอกสารนั้นๆ มาตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างครบถ้วน เอกสารเหล่านี้ มีความสำคัญต่อ นักศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัย ซึ่งจำเป็นต้องใช้เพื่อการค้นคว้าในสาขาต่างๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นปัญหาต่อทั้งห้องสมุดขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก ที่จะจัดหาทรัพยากรที่ผลิตออกมามากมายให้แก่ผู้ใช้ได้ใช้ตามต้องการ (อุทัย ทุตยโพธิ 2528: 32)

สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีราคาสูงขึ้น ห้องสมุดต้องเผชิญกับคำถามสำคัญที่ว่า จะจัดการกับทรัพยากรของตนอย่างไรในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ (Reed-Scott 1985: 85) ถ้าหากเลือกไม่รอบคอบและจัดหาทรัพยากรห้องสมุดที่ไม่มีคุณค่าหรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ นอกจากจะเป็นการสูญเปล่าอย่างมากแล้ว ยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดเตรียม การดูแลรักษา และเนื้อที่ในการจัดเก็บอีกด้วย (ชาดาศักดิ์ วชิรปรัชญพงศ์ 2525: 15)

สำหรับหนังสือ ซึ่งเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของห้องสมุดนั้นจะต้องเลือกสรรและสงวนรักษาอย่างระมัดระวัง เพื่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต (อัมพร ทีชะระ 2525: 38) ห้องสมุดถือว่า หนังสือเป็นสิ่งพื้นฐานที่มีคุณค่าถาวรในอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (Boyer and Eaton 1971: 3)

งานหลักของห้องสมุดไม่ว่าห้องสมุดใดก็ตาม คือ งานจัดหาทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ การที่ผู้ใช้จะตัดสินใจว่า มีความพอใจต่อห้องสมุดนั้นหรือไม่ ขึ้นอยู่โดยตรงกับความพอใจที่มีต่อทรัพยากรห้องสมุดที่บรรณารักษ์จัดหามาได้ (Bonk and Magrill 1979: 1) การที่บรรณารักษ์จะพัฒนาทรัพยากรที่

ห้องสมุดมีอยู่ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างเต็มที่นั้น การศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุด คือกิจกรรมขั้นต้นเพื่อให้ทราบว่า ผู้ใช้ได้อ่านหรือใช้ทรัพยากรประเภทใดบ้าง อันจะเป็นแนวทางให้บรรณารักษ์เลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุดเพิ่มเข้ามาในห้องสมุดได้อย่างถูกต้องและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ (ประยงค์ศรี พัฒนกิจจำรูญ 2524: 11-12)

สำหรับการศึกษาการใช้ทรัพยากรของห้องสมุดนั้น ปรากฏว่า มีวิธีการหลายวิธี อาทิเช่น การวิเคราะห์สถิติการยืมหนังสือออกของแผนกจ่าย-รับ การศึกษาการใช้คำถามคำตอบจากการใช้บริการตอบคำถามช่วยการค้นคว้า ตลอดจนการวิเคราะห์การอ้างอิง เป็นต้น แต่วิธีที่เป็นที่นิยมใช้ในการศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุด คือ การศึกษาจากสถิติการยืมหนังสือออกของแผนกจ่าย-รับ ทั้งนี้ เนื่องจากสถิติการยืมหนังสือของห้องสมุดจัดเก็บได้ง่าย โดยเฉพาะการจัดเก็บสถิติการยืมหนังสือออกโดยจำแนกตามหมวดหมู่ย่อยของระบบการจัดหมู่หนังสือที่ห้องสมุดนั้นใช้อยู่ (จรรยา ไพโรจน์กุล 2525: 1) ผลการศึกษาจะทำให้ทราบว่า การจัดหาหนังสือของห้องสมุดตอบสนอง หรือ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้เพียงใด อันจะเป็นแนวทางให้ห้องสมุดปรับปรุงการดำเนินงานเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของห้องสมุด ที่ศึกษาโดยใช้สถิติการยืมหนังสือออกในประเทศไทย มีผู้ศึกษาไว้คือ งานวิจัยเรื่อง ศึกษาการจัดหาและการใช้หนังสือ ณ หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งศึกษาปริมาณและประเภทหนังสือ การใช้หนังสือ และการศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดหาและการใช้หนังสือที่จัดหา ในระยะ 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2523-2525 โดยรวบรวมข้อมูลจากทะเบียนหนังสือ-ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บัตรรายการ และสถิติการยืมหนังสือออก ซึ่งเก็บข้อมูลจากบัตรประจำหนังสือของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลปรากฏว่า การจัดหาและการใช้หนังสือภาษาไทยมีมากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ หนังสือภาษาไทยที่จัดหามาก คือ หมวดสังคมศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี และวิทยาศาสตร์ แต่ที่ใช้มากคือหนังสือในหมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และกฎหมาย หนังสือภาษาอังกฤษที่จัดหามากคือ หมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ซึ่งมีผู้ใช้มากทั้งหมดโดย หมวดวิทยาศาสตร์ มีผู้ใช้มากเป็นอันดับแรก รองลงไปคือ สังคมศาสตร์ และภาษาและวรรณคดี (กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ 2528: 80) นอกจากนี้

ยังมีงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือที่ขี้ออกกับประเภทของหนังสือที่ใช้ภายในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ต้องการทดสอบว่า สถิติการขี้ออกหนังสือออกที่แผนกจ่าย-รับของห้องสมุดจัดเก็บเป็นประจำนั้น สามารถใช้เป็นข้อมูลแสดงการใช้หนังสือของผู้ใช้โดยส่วนรวมได้หรือไม่ สำหรับข้อมูลการขี้ออกหนังสือออกได้จากการนับบัตรขี้ออกที่แผนกจ่าย-รับ ข้อมูลการใช้หนังสือภายในห้องสมุดได้จากการนับจำนวนหนังสือที่ผู้ใช้วางทิ้งไว้บนโต๊ะและที่อ่านหนังสือ การวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร และสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลของการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของหนังสือที่ขี้ออกและใช้ภายในห้องสมุดสูง ดังนั้น สถิติการขี้ออกหนังสือออกที่จัดเก็บที่โต๊ะจ่าย-รับ สามารถใช้เป็นข้อมูลแสดงการใช้หนังสือโดยส่วนรวมได้อย่างน่าเชื่อถือ (จรรยา ไพโรจน์กุล 2525: ง-๑)

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศนั้น Richard L. Trueswell (1966: 49-60) ได้ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนหนังสือที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ โดยศึกษาจากสถิติการขี้ออกครั้งล่าสุด ซึ่งถือว่า สามารถแสดงถึงการใช้หนังสือที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในขณะนั้น และสามารถนำมากำหนดจำนวนหนังสือที่ผู้ใช้ต้องการได้ ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า หนังสือที่มีผู้ขี้ออกครั้งจะมีแนวโน้มว่าหนังสือเล่มนั้นจะมีการขี้ออกต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดหาและการใช้หนังสือของห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. โดยใช้สถิติการขี้ออกหนังสือออกซึ่งเก็บข้อมูลจากบัตรหนังสือที่แผนกจ่าย-รับ

ห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. นั้น เป็นห้องสมุดของไทยที่ได้รับ ความสนับสนุนทางการเงินส่วนใหญ่จากสำนักข่าวสารอเมริกัน กรุงเทพฯ มีสมาชิกห้องสมุดซึ่งสามารถขี้ออกหนังสือโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ ห้องสมุดมีจุดเน้นตามแนวทางสำนักข่าวสารอเมริกัน ที่ต้องการให้คนไทยรู้จักและเข้าใจประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อความสัมพันธ์อันดีระหว่าง 2 ประเทศ หนังสือที่จัดหาเข้ามาในห้องสมุดเน้นด้านสังคม-ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมือง การสังคม การศึกษา และวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งสิ้น หนังสือที่เน้นอีกด้าน

หนึ่งคือ หนังสือที่เน้นการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง นอกจากนี้ยังมีหนังสือภาษาไทยส่วนหนึ่งสำหรับคนไทยได้อ่าน และยังมีวิชาที่สถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. เปิดสอน คือ สอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศที่ต้องการเรียนภาษาไทย หนังสือส่วนหนึ่งที่จัดหาเข้ามาจะเป็นหนังสือภาษาอังกฤษที่เขียนเกี่ยวกับเมืองไทย ทั้งนี้ เพราะชาวต่างชาติมาเรียนระยะเวลาไม่นานอ่านภาษาไทยไม่ออกต้องอ่านภาษาอังกฤษ เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมของไทย เพื่อให้ชาวต่างชาติรู้เรื่องเมืองไทยได้ดีขึ้น สำหรับหนังสือภาษาอังกฤษที่จัดหามาไว้นั้นจะมีเนื้อหาและภาษาการเขียนอยู่ในระดับอุดมศึกษา

งานวิจัยนี้จะทำให้ทราบว่า หนังสือที่จัดหาของห้องสมุด มีความสัมพันธ์กับการใช้ของผู้ใช้เพียงใด อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปริมาณ หมวดหมู่ และประเภทของหนังสือทั่วไปภาษาอังกฤษที่จัดหาระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530
2. เพื่อศึกษาการใช้หนังสือทั่วไปภาษาอังกฤษที่จัดหาระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530
3. เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือทั่วไปภาษาอังกฤษที่จัดหาระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530 กับการใช้

แนวเหตุผล

การจัดหาหนังสือของห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. มีความสัมพันธ์กับการใช้ของผู้ใช้

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรต้น คือ การจัดหาหนังสือ

ตัวแปรตาม คือ การใช้หนังสือ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะหนังสือทั่วไปภาษาอังกฤษที่จัดหาเข้ามาใน ห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. และการใช้ในระยะเวลา 3 ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. 2528-2530

สำหรับหนังสือทั่วไปนี้รวมทั้งหนังสือสารคดีและบันเทิงคดีภาษาอังกฤษที่อยู่ในชั้นเปิด ซึ่งผู้ใช้ห้องสมุดสามารถเลือกหยิบจากชั้นหนังสือได้เองตามความต้องการ และเป็นหนังสือที่อนุญาตให้ยืมออกจากห้องสมุดได้ การวิจัยครั้งนี้ ไม่รวมหนังสือ ภาษาอังกฤษที่มีการจำกัดการใช้ ได้แก่ หนังสืออ้างอิง และไม่รวมถึงสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารและสิ่งพิมพ์รัฐบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร ประชากรที่จะศึกษาในการวิจัยนี้ ได้แก่
  - 1.1 หนังสือทั่วไปภาษาอังกฤษ ทั้งหนังสือสารคดีและบันเทิงคดี ที่จัดหาเข้ามาในห้องสมุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2530 ทั้งหมด 2,217 ชื่อเรื่อง
  - 1.2 บัตรหนังสือ ของหนังสือตามข้อ 1.1 ซึ่งมีบันทึกการยืม-คืนของผู้ใช้
2. เครื่องมือเก็บข้อมูล ใช้แบบบันทึกรายละเอียดของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง รายการในแบบบันทึกได้แก่
  - 2.1 เลขเรียกหนังสือ
  - 2.2 ชื่อผู้แต่ง
  - 2.3 ชื่อเรื่อง
  - 2.4 ปีที่จัดหา
  - 2.5 วิธีการจัดหา (ชื่อ, ได้รับบริจาค) ซึ่งในระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530 นี้ ห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. จัดหาด้วยวิธีการจัดซื้อเพียงวิธีเดียว
  - 2.6 ปริมาณการยืม
  - 2.7 จำนวนเล่มที่จัดหาแต่ละชื่อเรื่อง

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 คัดลอกรายละเอียดต่างๆ ของหนังสือแต่ละชื่อเรื่องจากรายการหนังสือใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2530 ของห้องสมุดลงในแบบบันทึกรายละเอียดที่ได้ครั้งแรกได้แก่ เลขหมู่หนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง และปีที่จัดหา

3.2 นำแบบบันทึกตามข้อ 3.1 มาตรวจสอบกับบัตรทะเบียนเพื่อหาเลขผู้แต่ง ซึ่งเมื่อรวมกับเลขหมู่ที่ได้ตามข้อ 3.1 จะทำให้ได้เลขเรียกหนังสือรวมทั้งบันทึกวิธีการจัดหา (ชื่อ, ได้รับบริจาค) ซึ่งแจ้งไว้ในบัตรทะเบียน ลงในบัตรบันทึกด้วย

3.3 เรียงแบบบันทึกในข้อ 3.3 ตามเลขเรียกหนังสือ เพื่อใช้ค้นหาตัวเล่มหนังสือ

3.4 บันทึกปริมาณการยืม ซึ่งดูจากบัตรหนังสือของหนังสือแต่ละเล่ม

3.5 นำบัตรบันทึกตามข้อ 3.4 มาเรียงลำดับตามการแบ่งหมวดหมู่ย่อยตามการแบ่งครั้งที่ 1 ของการจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมของดิวอี้ (Dewey Decimal Classification-DDC) และตามการแบ่งหนังสือหมวดหมู่พิเศษหรือประเภทของหนังสือของห้องสมุด ซึ่งให้สัญลักษณ์พิเศษประจำหนังสือ ดังนี้

3.5.1 สัญลักษณ์ B คือ หนังสือชีวประวัติ

3.5.3 สัญลักษณ์ TS คือ หนังสือภาษาอังกฤษ
เกี่ยวกับประเทศไทย

3.5.4 สัญลักษณ์ F คือ หนังสือนวนิยาย

3.5.5 หนังสือปกอ่อน คือ หนังสือบันเทิงคดีปกอ่อน
(ไม่มีสัญลักษณ์ประจำหมวดหมู่)

ซึ่งวิธีการในข้อนี้จะทำให้ทราบถึงสาขาวิชาและประเภทของหนังสือแต่ละชื่อเรื่อง

การรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ กระทำในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2531-เดือนมกราคม พ.ศ. 2532 เนื่องจากเป็นช่วงปิดเทอมและเปิดเทอมใหม่ของสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. ทำให้มีการยืมออกน้อย หนังสือส่วนใหญ่จะอยู่ในชั้นวางหนังสือของห้องสมุด ทำให้สะดวกสำหรับการบันทึกข้อมูล

4. การวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ อัตราส่วน

ร้อยละ และสถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปริมาณ สาขาวิชา และประเภทของหนังสือที่จัดหาเข้าห้องสมุดในช่วงระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2528-2530
2. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดหากับการใช้หนังสือทั่วไปของผู้ใช้ในช่วงระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2528-2530
3. สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดและการตัดหนังสือออกต่อไป

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การจัดหา หมายถึง การจัดหาหนังสือด้วยการจัดซื้อหรือได้รับบริจาค เฉพาะหนังสือภาษาอังกฤษ ในช่วงระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2528-2530

การใช้ หมายถึง การยืมหนังสือที่จัดหาเข้ามาในระหว่างปี พ.ศ. 2528-2530 ออกไปใช้นอกห้องสมุด ตามหลักฐานการยืม

ผู้ใช้ หมายถึง สมาชิกของห้องสมุดสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. ซึ่งมีสิทธิยืมหนังสือออกนอกห้องสมุดได้

ประเภทของหนังสือ หมายถึง การแบ่งกลุ่มหนังสือตามการแบ่งหมวดหมู่พิเศษของสถาบันสอนภาษา เอ.ยู.เอ. 4 หมวดหมู่ ซึ่งให้สัญลักษณ์พิเศษประจำหมวดหมู่ ดังนี้

สัญลักษณ์ B คือ หนังสือชีวประวัติ

สัญลักษณ์ TS คือ หนังสือภาษาอังกฤษ
เกี่ยวกับประเทศไทย

สัญลักษณ์ F คือ หนังสือนวนิยาย

หนังสือปกอ่อน คือ หนังสือบันเทิงคดีปกอ่อน

(ไม่มีสัญลักษณ์ประจำหมวดหมู่)

หนังสือปกอ่อน หมายถึง หนังสือบันเทิงคดีปกอ่อนภาษาอังกฤษ

หมวดหมู่ของหนังสือ หมายถึง การแบ่งหมวดหมู่หนังสือตามการแบ่งหมวดหมู่ครั้งที่ 1 ของการจัดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification-DDC)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศ

การศึกษาเรื่องการจัดหาและการใช้หนังสือ ถือว่าเป็นวิธีการที่ใช้ประเมิน-ผลการจัดหาหนังสือและทราบความต้องการในการใช้หนังสือของผู้ใช้ห้องสมุด อันจะเป็นแนวทางในการคัดเลือกและจัดหาหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาทรัพยากรที่ดีของห้องสมุด ในการศึกษาครั้งนี้จะเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวข้างต้น โดยเน้นด้านการศึกษาการใช้หนังสือจากสถิติการยืมหนังสือออก ซึ่งผลงานวิจัยที่ได้ศึกษาและเผยแพร่แล้ว มีดังนี้

ในปี ค.ศ. 1968 William McGrath (1968: 347-350) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการยืมหนังสือแต่ละหมวดหมู่ของห้องสมุดและหลักสูตรการสอนของ South Dakota School of Mines and Technology เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้พิจารณาในการจัดงบประมาณสำหรับการจัดซื้อหนังสือในแต่ละสาขาวิชาให้สอดคล้องกับการใช้ของผู้ใช้ในแต่ละภาควิชา McGrath ศึกษาการใช้หนังสือจากสถิติการยืมหนังสือออก โดยเปรียบเทียบระหว่างสถิติการยืมหนังสือออกของหนังสือที่จัดแยกตามระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของห้องสมุดอย่างกว้างๆ กับสถิติการยืมหนังสือออกของหนังสือที่จัดแยกหมวดหมู่ตามภาควิชา รวมทั้งศึกษาจากกาสังเกตการใช้ภายในห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า การจัดหมวดหมู่หนังสือตามภาควิชาสามารถแสดงให้เห็นถึงความต้องการใช้หนังสือตามหลักสูตรของแต่ละภาควิชาได้เด่นชัดกว่าการเก็บสถิติการใช้ตามการจัดหมวดหมู่ของห้องสมุด และพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างสถิติการยืมหนังสือออกในแต่ละหมวดหมู่กับการใช้หนังสือภายในห้องสมุด ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถคำนวณหาองค์ประกอบของการใช้หนังสือและนำมาวิเคราะห์สัดส่วนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้นี้ของแต่ละประเภท อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะการใช้ห้องสมุด การกำหนดนโยบาย

การจัดซื้อหนังสือในสาขาวิชาต่างๆ และช่วยในการคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรเข้าห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ

ปี ค.ศ. 1969 Richard L. Trueswell (1969: 458-461) ได้นำหลักสถิติที่ใช้ในการวัดปริมาณการซื้อขายสินค้าทางธุรกิจที่ว่า "โดยประมาณแล้ว ร้อยละ 80 ของรายได้จากการขายมาจากการขายสินค้าเพียงร้อยละ 20 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่มีอยู่" มาใช้ศึกษาถึงรูปแบบการใช้ทรัพยากรห้องสมุด โดยศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดจากสถิติการยืมหนังสือออกของห้องสมุด Air Force Cambridge Research Laboratory และห้องสมุดประชาชน Forbes ในรัฐแมซซาชูเซตส์ ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับกฎ 80/20 คือพบว่า ปริมาณการยืมหนังสือออกของห้องสมุดทั้งสอง ร้อยละ 80 โดยประมาณ มาจากการยืมหนังสือออกเพียงร้อยละ 20 ของจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมด หรือสรุปได้ว่า หนังสือของห้องสมุดเพียงกลุ่มน้อยเท่านั้นที่มีการใช้มาก ข้อมูลที่ได้นี้สามารถนำไปใช้พิจารณาในการปรับปรุงวิธีการคัดเลือกและจัดหาหนังสือเพื่อให้หนังสือส่วนใหญ่ของห้องสมุดเป็นที่ต้องการของผู้ใช้ต่อไป ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1990 William A. Britten (1990: 183-189) ได้นำกฎ 80/20 ของ Trueswell มาใช้ศึกษาการใช้ทรัพยากรของสมุดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยเทนเนสซี โดยศึกษาจากสถิติการยืมหนังสือออกที่จัดแยกตามระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของห้องสมุด ผลการศึกษพบว่าสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Trueswell

ปี ค.ศ. 1977 Galvin และ Kent (1977: 2317-2330) ได้ศึกษาถึงการใช้และไม่ใช้ ทรัพยากรห้องสมุดในระหว่างปี ค.ศ. 1975-1977 ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยพิทสเบิร์ก โดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับ McGrath คือเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งทรัพยากรห้องสมุดที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่หนังสือและวารสารที่จัดหาเข้ามาในห้องสมุด ศึกษาการใช้จากสถิติการยืมหนังสือออก การสังเกตการใช้ในห้องสมุด การยืมระหว่างห้องสมุด แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มีชื่อเสียงมาก ได้มีการนำผลการวิจัยไปใช้อ้างอิงถึงในการศึกษาหรือวิจัยในเรื่องการใช้ทรัพยากรห้องสมุดที่มีหลังการวิจัยครั้งนี้ อยู่เสมอ รวมทั้งมีการศึกษาหรือวิจัยต่อเนื่องหรือเพื่อทดสอบผลการวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นมากมาย เนื่องจากการวิจัยพบสิ่งที่น่าสนใจคือ หนังสือของห้องสมุดที่คัดเลือกและจัดหาด้วยวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ถึงร้อยละ 40 ไม่มีการใช้ และพบรูปแบบการใช้ที่นำ-

สนใจเช่นกันคือ หนังสือที่มีการใช้นั้นมีน้อยรายการที่มีการใช้ซ้ำเมื่อเทียบจากรายการ หนังสือที่มีการใช้ทั้งหมด ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่เน้นความน่าเชื่อถือของการนำกฎ 80/20 มาใช้ทดสอบรูปแบบการใช้ทรัพยากรห้องสมุดที่ Trueswell ได้เสนอไว้เมื่อปี 1969 นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือสาขาวิชาที่มีการยืมไปใช้นอกห้องสมุดมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับหนังสือสาขาวิชาที่มีการใช้ภายในห้องสมุด คือ ร้อยละ 74 ของหนังสือรายการที่มีการใช้ภายในห้องสมุดจะได้รับการยืมออกด้วย และความสัมพันธ์ระดับนี้มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ McGrath แสดงให้เห็นว่าสถิติการยืมหนังสือออกสามารถใช้วัดการใช้หนังสือของห้องสมุดได้อย่างเชื่อถือได้

ปี ค.ศ. 1981 Larry Hardesty (1981: 261-282) ได้นำรูปแบบการศึกษาการใช้และไม่ใช้ห้องสมุดของ Galvin และ Kent มาใช้ศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของมหาวิทยาลัย DePauw ซึ่งเป็นห้องสมุดขนาดเล็ก เพื่อทดสอบวิธีการศึกษาของ Galvin และ Kent กับห้องสมุดขนาดเล็ก ซึ่งมีตัวแปรด้านงบประมาณ บุคลากรห้องสมุด และปริมาณทรัพยากรห้องสมุดมาเกี่ยวข้องกับปรากฏว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยพิทสเบิร์ก คือ หนังสือส่วนใหญ่ของห้องสมุดไม่มีการใช้ และมีรูปแบบการใช้ลักษณะเดียวกันคือกลุ่มหนังสือส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการใช้ซ้ำ ต่อมาในปี ค.ศ. 1988 Hardesty (1988: 61-80) ได้ศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ซ้ำในห้องสมุดของ Eckerd College โดยเน้นประเด็นที่ว่าเป็นห้องสมุดขนาดเล็กเช่นเดียวกัน โดยมีรายละเอียดบางประการแตกต่างจากการศึกษารั้งก่อนคือ สถิติการยืมหนังสือออกของหนังสือแต่ละรายการจะถูกตีค่าให้เท่าเทียมกันโดยวิธีการทางสถิติ เพื่อจัดตัวแปรที่ว่า หนังสือรายการนั้นๆ มีการยืมออกแต่ไม่ถูกอ่าน และหนังสือรายการนั้นๆ มีการยืมออกหนึ่งครั้ง แต่ถูกอ่านโดยผู้อ่านหลายคน พบว่าลักษณะและรูปแบบการใช้สอดคล้องกับการศึกษารั้งก่อน และพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างหนังสือที่ยืมออกกับหนังสือที่ใช้ภายในห้องสมุด

ในปี ค.ศ. 1988 Charles Eckman (1988: 69-84) ได้ศึกษา ลักษณะและรูปแบบการใช้วารสารห้องสมุด Environmental Design ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียเพื่อพัฒนาวิธีการคัดเลือกและจัดหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยพัฒนาวิธีการศึกษามาจากการศึกษาของ Galvin และ Kent ที่ใช้ศึกษาการใช้วารสารของห้องสมุดมหาวิทยาลัยพิทสเบิร์กเมื่อปี ค.ศ. 1979 คือศึกษาจากสถิติการยืมหนังสือออกของวารสารฉบับปัจจุบันและวารสารเย็บเล่ม

โดยเก็บสถิติการยืมหนังสือออกจากบัตรประจำวารสาร (ถ้ามี) หรือหากเป็นวารสารที่ไม่มีบัตรประจำวารสารจะนับอัตราการใช้จากการเคลื่อนย้ายวารสารนั้นออกจากชั้นในแต่ละครั้ง (โดยไม่สนใจว่าจะนำไปใช้ในลักษณะใด) ผลการศึกษาพบว่า วารสารจำนวนน้อยที่มีการใช้ และวารสารจำนวนน้อยรายการที่มีการใช้มากกว่าจำนวนวารสารที่มีการใช้ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในเรื่องลักษณะเดียวกันนี้ที่มีมาก่อน

การศึกษาหรือวิจัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดนอกจากจะศึกษาจากการใช้และไม่ใช้ทรัพยากรห้องสมุดตั้งข้างต้นนี้ ยังมีการศึกษาในลักษณะอื่นๆ อีก เช่น

ในปี ค.ศ. 1979 Robbie B. Bingham (1980: 5230-A) ได้ศึกษาการใช้หนังสือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด โดยศึกษาทรัพยากรห้องสมุดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยประจำรัฐนิวเจอร์ซีย์ ด้วยการหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการใช้หนังสือที่คัดเลือกแล้ว (วัดจากสถิติการยืมหนังสือออก) และประเภทของผู้ทำหน้าที่คัดเลือกทรัพยากรห้องสมุด เก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างรายการหนังสือที่จัดหามาด้วยวิธีการเลือกของผู้ทำหน้าที่คัดเลือก 3 ประเภทคือ ผู้ทำหน้าที่คัดเลือกที่เป็นบรรณารักษ์ห้องสมุด ผู้ทำหน้าที่คัดเลือกที่เป็นคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย และผู้ทำหน้าที่คัดเลือกที่เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสือที่ได้รับคัดเลือกโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมีอัตราการใช้มากกว่าหนังสือที่คัดเลือกโดยบรรณารักษ์ห้องสมุด หนังสือที่ได้รับการคัดเลือกไม่ว่าจะโดยคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยหรือบรรณารักษ์ห้องสมุดมีอัตราการใช้มากกว่าหนังสือที่คัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้ทำหน้าที่คัดเลือกหลายๆ ประเภท มีอัตราการใช้มากกว่าหนังสือที่คัดเลือกโดยผู้คัดเลือกคนเดียว ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าประเภทของผู้ทำหน้าที่คัดเลือกมีผลต่ออัตราการใช้หนังสือที่คัดเลือกแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ทำหน้าที่คัดเลือกที่มีความรู้เกี่ยวกับผู้ใช้และความต้องการของผู้ใช้ สามารถจัดหาหนังสือเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า

ปี ค.ศ. 1983 James O. Daniel (1984: 2917-A) ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดของสถาบันการศึกษา โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนกับอัตราการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาและบุคลากรของสถาบันศึกษาในคณะของมหาวิทยาลัย 3 แห่ง ในไนจีเรีย นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาถึงรูปแบบการใช้

ห้องสมุดของนักศึกษาในจีเรียกับลักษณะของสมาชิกห้องสมุดที่เป็นชาวต่างชาติ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์เป็นบวกระหว่างรูปแบบการสอนของคณะกับการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาสูงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดของสถาบันศึกษาสามารถใช้รูปแบบการสอนของสถาบันศึกษานั้นๆ ช่วยในการพิจารณา

ในปี ค.ศ. 1985 Mohamed F. Abduljalil (1985: 543-A) ได้ศึกษาถึงความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด โดยได้ศึกษาเรื่องคุณค่าหนังสือและความพึงพอใจของผู้ใช้ในห้องสมุดโรงเรียนมัธยมปลาย 2 แห่งคือ Shaker Heights Senior High School และ Cleveland Heights High School โดยวัดปริมาณของหนังสือทั้งหมดที่มีการใช้ทั้งหมดในห้องสมุดโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง และปัจจัยที่มีผลต่อการใช้หนังสือใน 2 ห้องสมุดนี้ โดยให้ผู้ใช้อาคารทั้งสองนี้บันทึกว่าใช้หรือไม่ใช้หนังสือที่เป็นประชากรในการศึกษารั้วนี้ และนำข้อมูลมาพิจารณาถึงสาเหตุที่หนังสือจำนวนมากไม่ได้รับการใช้ นอกจากนี้ ในการวัดพฤติกรรมการใช้ของผู้ใช้ห้องสมุดของห้องสมุดทั้ง 2 แห่งพบว่า มีการพัฒนาขึ้นเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ และพบว่า การประเมินค่าการบริการของห้องสมุดและการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้ห้องสมุดเป็นระยะๆ เป็นสิ่งจำเป็น เพื่อจะได้พัฒนาทรัพยากรห้องสมุดและปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ ของห้องสมุดได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้

ในปี ค.ศ. 1985 เช่นเดียวกัน John O. Christensen (1985: 75-82) ได้นำสถิติการยืมหนังสือออกมาศึกษาการใช้หนังสือของห้องสมุดประชาชน Provo ซึ่งเป็นสาขาของห้องสมุดมหาวิทยาลัย Brigham Young ในรัฐยูทาห์ เพื่อรวบรวมหนังสือที่เป็นที่นิยมสำหรับจัดสร้างหมวดหนังสือ (Collection) พิเศษ เพื่อสนองความต้องการการอ่านในยามว่างของผู้ใช้ โดยใช้สถิติการยืมหนังสือออกเป็นเครื่องบ่งชี้ความนิยมที่ผู้ใช้มีต่อหนังสือรายการนั้นๆ ผลการศึกษาที่น่าสนใจคือพบว่า หนังสือที่ได้รับความสนใจจากผู้ใช้นั้นส่วนใหญ่เป็นหนังสือปกอ่อนและหนังสือนวนิยาย และหนังสือในกลุ่มนวนิยายวิทยาศาสตร์ นวนิยายเพื่อฝัน และนวนิยายรัก เป็นกลุ่มหนังสือที่ได้รับความนิยมนมากที่สุด ทั้งนี้ความทันสมัยของหนังสือไม่มีความสัมพันธ์กับความนิยมของผู้ใช้ ผลการศึกษารั้วนี้สามารถนำมาใช้กำหนดแนวทางการจัดงบประมาณ รวมทั้งแนวทางการเลือกและจัดหาเพื่อให้หนังสือในหมวดหนังสือพิเศษนี้สอดคล้องกับความนิยมของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี

จากผลงานวิจัยในต่างประเทศที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า การศึกษา การใช้ของผู้ใช้และ/หรือทรัพยากรห้องสมุด สามารถบ่งชี้ถึงความต้องการของผู้ใช้ เพื่อห้องสมุดจะได้นำมาใช้ในการคัดเลือก และจัดหา หรือ งานพัฒนาทรัพยากร ห้องสมุด ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ต่อไป

งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด หรือการคัดเลือก หรือ การจัดหาทรัพยากรห้องสมุดและการใช้หนังสือของผู้ใช้หนังสือในประเทศไทย ทั้งใน ด้านความสัมพันธ์หรือการศึกษาในแง่วิธีการดำเนินการจัดหาหรือการศึกษาความสนใจ ในการใช้หนังสือ มีดังต่อไปนี้

ในด้านการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างการจัดหาและการใช้หนังสือนั้น ในปี พ.ศ. 2514 นางนวล ล้าชา (2514: 93-100) ได้ศึกษาเรื่องการใช้ หนังสือของห้องสมุดวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ในระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2510-2512) พบว่า ห้องสมุดจ่ายเงินซื้อหนังสือภาษาไทยน้อยกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ แต่ได้หนังสือภาษาไทยมากกว่า และจากจำนวนหนังสือที่ซื้อทั้งหมด หมวดที่ซื้อ มาก ได้แก่ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ด้านการใช้หนังสือ หนังสือ ภาษาไทยมีผู้สนใจใช้มากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ และใช้มากในหมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์

ในปี พ.ศ. 2528 กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ (2528: 36-42) ได้ศึกษา ปริมาณและประเภทของหนังสือ การใช้หนังสือ และศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดหา และการใช้หนังสือของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่จัดหาในระยะ 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2523-2525 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการจัดหาหนังสือของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้พบว่า การจัดหาและการใช้หนังสือภาษาไทยมีมากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ หนังสือภาษาไทยที่จัดหามากคือ หมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี แต่ที่ใช้มากคือ หมวดวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาไปปรับเปลี่ยนการจัดหา หนังสือให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ตามสภาพความเป็นจริงได้ ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2523 บุญศิริ สุวรรณเพชร (2523: 112) ได้เคยศึกษาในเรื่องที่คล้ายคลึง

กันนี้และด้วยวัตถุประสงค์ลักษณะเดียวกัน โดยศึกษาเปรียบเทียบแผนการจัดหาวัสดุ-
ห้องสมุดของบรรณารักษ์กับความต้องการใช้วัสดุของนักศึกษาและอาจารย์วิทยาลัย
เอกชนของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดหาวัสดุห้องสมุดของบรรณารักษ์
อยู่ในระดับเดียวกับความต้องการใช้วัสดุของนักศึกษา แต่วัสดุที่บรรณารักษ์จัดหาบาง-
อย่างก็มีผู้ใช้น้อยหรือไม่ใช้เลย ซึ่งขึ้นอยู่กับหลักสูตรและรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละ
ภาคการศึกษาด้วย ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้พัฒนาการจัดหาวัสดุของห้องสมุด
ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ. 2532 ชนิตา จริยาพรพงศ์ ได้ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับกุลวรา
ชูพงศ์ไพโรจน์ แต่เป็นการศึกษาการจัดหาและการใช้หนังสือของหอสมุดกลาง
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดหาในระยะ 3 ปี คือ พ.ศ. 2525-
2527 โดยศึกษาถึงปริมาณ สาขาวิชา ประเภทของหนังสือ และการใช้หนังสือ
รวมทั้งความสัมพันธ์ของการจัดหาและการใช้หนังสือ รวบรวมข้อมูลจากสมุดทะเบียน
หนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บัตรรายการ และบัตรหนังสือ ผลการวิจัย
พบว่า การจัดหาและการใช้หนังสือภาษาไทยมีมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ ซึ่ง
สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ และพบว่าการจัดหาและการใช้
หนังสือสารคดีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมีมากกว่าหนังสือบันเทิงคดี หนังสือ
ภาษาไทยที่จัดหาและใช้มากคือ สาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำหรับการ
ศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดหาและการใช้หนังสือด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
พบว่า การจัดหาและการใช้หนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศมีความสัมพันธ์กัน
ในระดับสูง และผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนา
ทรัพยากรห้องสมุด

สำหรับการศึกษาความสนใจในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของผู้ใช้เพื่อนำ
มาพัฒนาทรัพยากรของห้องสมุดนั้น มีดังนี้

ในปี พ.ศ. 2524 วรสิริ ธรรมประดิษฐ์ (2524 : ๑-๑) ได้ศึกษา
ความสนใจในการอ่านและการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยี พระ-
จอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผลการศึกษาในด้านสภาพการใช้
ห้องสมุดพบว่า มีจุดประสงค์เพื่ออ่านและค้นคว้าหนังสือพิมพ์และเพื่อยืมหนังสือ
หมวดหมู่หนังสือที่นักศึกษาใช้มากที่สุดคือ หนังสือหมวดวิชาที่ตรงกับสาขาที่กำลังศึกษา
อยู่ ซึ่งผลการศึกษาในเรื่องความสนใจของผู้ใช้นี้ทำให้ทราบความต้องการของผู้ใช้

และสามารถนำไปปรับปรุงการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 พูลสุข นาสุนีย์ (2527: ง-จ) ได้ศึกษาในเรื่องศึกษาในเรื่องคล้ายคลึงกับการศึกษาของวรสิริ ธรรมประดิษฐ์ คือศึกษาปัญหาความต้องการในการใช้ทรัพยากรห้องสมุด โดยการสอบถามจากคณาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ คณะศึกษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พบว่า คณาจารย์ร้อยละ 36.13 ไม่เคยมาใช้สำนักหอสมุดแต่จะใช้ห้องสมุดคณะและใช้หนังสือส่วนตัวเป็นหลัก หนังสือภาษาอังกฤษเป็นทรัพยากรที่ใช้มากที่สุด ส่วนทรัพยากรที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ ได้แก่ หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ วัสดุทัศนวัสดุ ปัญหาในการใช้ที่ประสบส่วนใหญ่คือเรื่องที่ต้องการมีน้อยหรือไม่มีในห้องสมุด ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาทั้งในด้านทรัพยากรห้องสมุดและลักษณะทางกายภาพของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ได้เช่นเดียวกัน

การศึกษาในเรื่องการใช้ทรัพยากรห้องสมุดลักษณะอื่นๆ คือ ในปี พ.ศ. 2525 จรรยา ไพโรจน์กุล (2525: ง-ฉ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของหนังสือที่มีการยืมออกกับประเภทของหนังสือที่ใช้ภายในห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบว่า สถิติการยืมหนังสือออกที่แผนกยืม-คืนของห้องสมุดจัดเก็บเป็นประจำนั้น สามารถใช้เป็นข้อมูลแสดงการใช้หนังสือของผู้ใช้โดยส่วนรวมได้หรือไม่ จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของหนังสือที่ผู้ใช้ยืมออกกับประเภทของหนังสือที่ใช้ในห้องสมุดในแต่ละหมวดของระบบการจัดหมู่หนังสือของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน จากห้องสมุดมหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในระดับสูง สรุปได้ว่า สถิติการยืมหนังสือออกที่จัดเก็บที่โต๊ะยืม-คืน สามารถใช้เป็นข้อมูลแสดงการใช้หนังสือโดยส่วนรวมได้อย่างน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในต่างประเทศ

การศึกษาเรื่องการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของผู้ใช้ในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายมากนักแต่จากการวิจัยที่เผยแพร่แล้วทั้งการวิจัยในประเทศไทยและการวิจัยในต่างประเทศจะเห็นได้ว่า การศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดของผู้ใช้ไม่ว่าจะโดยวิธีใด เป็นวิธีการที่ทำให้ทราบถึงความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อจะได้พัฒนาทรัพยากรห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ให้คุ้มค่าทั้งทุน เวลา

และแรงงาน หรือเพื่อพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านคุณค่าของ
ทรัพยากร วิธีการคัดเลือกและจัดหา รวมทั้งการพัฒนาลักษณะการบริการ และลักษณะ
ทางกายภาพของห้องสมุดอีกด้วย จึงอาจสรุปได้ว่า การศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุด
นั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกห้องสมุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย